

๖. ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ

๑. ประเพณี

๑.๑ ก่อพระทรายเวียนเจดีย์ แรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๕

ช่วงเดือน ๕ ทางจันทรคติ ในอดีตชาวกะเหรี่ยง ไทย มอญ พม่า และประเทศใกล้เคียงที่นับถือพุทธศาสนา จะถือเป็นวันสงกรานต์ ขึ้นปีใหม่ มีการรดน้ำดำหัวทำบุญต่างๆ ประเพณีหนึ่งที่คล้ายกันคือ ประเพณีขนทรายเข้าวัด ก่อพระเจดีย์ทราย

ชาวกะเหรี่ยงจะมีประเพณีก่อพระเจดีย์ทรายแล้วเวียนเทียนรอบเจดีย์ หรือเสาหลักบ้าน เรียกว่า ประเพณีเวียนเจดีย์ โดยมักจะถือเอาวันพระขึ้นเดือน ๕ เป็นวันพิธี

ในช่วงเช้าของวันนี้ ชาวกะเหรี่ยงจะไปทำบุญแล้วหลังจากนั้นจะช่วยกัน ไปขนทรายในลำห้วยมา กองไว้รอบเจดีย์หรือเสาหลักบ้าน แล้วจะช่วยกันก่อพระเจดีย์ทรายรอบเสาหลักบ้าน จะประดับประดาไปด้วยดอกไม้ธูปเทียน ชนิตอย่างสวยงาม

ในช่วงเย็น จะมีการประดับประดาไฟ โคมไฟ ผู้สูงอายุจะนำทำพิธีบูชาพระรัตนตรัยแล้วจึงเริ่มเวียนเทียนรอบเจดีย์หรือเสาหลักบ้าน การเวียนเทียนหรือเวียนเจดีย์ของชาวกะเหรี่ยงถือว่าเป็นงานมงคล จึงมีการร้องรำทำเพลง ถือเป็นการรำถวายพุทธบูชา

ชาวกะเหรี่ยงกับการสืบทอดประเพณีก่อพระทรายเวียนเจดีย์ในวันสงกรานต์ขึ้นปีใหม่
(ที่มาของภาพ: ปุณย์จรรย์ สรสีสม และศศิกานต์ ลิ้มเทียมรัตน์)

๑.๒ ประเพณีสักการะหลวงพ่อนวม

ในช่วงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๕ ของทุกปี ชาวกะเหรี่ยงเขตวัฒนธรรมราชบุรี-เพชรบุรีจะพร้อมใจกันไปกราบนมัสการหลวงพ่อนวม แห่งวันแจ้จเรญ ตำบลจอมประทัด อำเภอวัดเพลง จังหวัดราชบุรี เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบุคคลที่ต่อครูบาอาจารย์ผู้ให้โอกาสชาวกะเหรี่ยง ได้มีโอกาสเข้าถึงพระรัตนตรัยมีโอกาสได้บวชในร่มกาสาวพัสตร์ เพราะในอดีตแม้ชาวกะเหรี่ยงจะนับถือศาสนาพุทธตามวัฒนธรรมชาวมอญและชาวไทย ซึ่งอยู่ใกล้เคียงกัน แต่โอกาสที่ชาวกะเหรี่ยง จะมีโอกาสได้บวชเรียนศึกษาพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนานั้นมีโอกาสน้อยมาก เพราะมีอุปสรรคจากการที่ชาวกะเหรี่ยงชอบอยู่แต่ในดงในป่า อยู่กันแบบสันโดษห่างไกลความเจริญ อีกทั้งภาษาพูดก็แตกต่างกัน การสื่อสารระหว่างกัน การบวชเรียนโดยภิกษุชาวไทยและชาวมอญ จึงเป็นเรื่องยากมากในอดีต ต่อมาเมื่อมีโอกาสได้พบหลวงพ่อนวม จากวัดแจ้จเรญ ซึ่งท่านได้จาริกธุดงค์เข้ามาเขตถิ่นของชาวกะเหรี่ยง ได้มีการทดลองวิชาอาคม อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ พร้อมวัตรปฏิบัติอันน่าเลื่อมใสของหลวงพ่อนวม แต่ปาฏิหาริย์ที่สำคัญที่ทำให้ชาวบ้านกะเหรี่ยงเกิดการบูชาสักการะไม่เสื่อมคลายก็คือ การที่หลวงพ่อกับลูกหลานชาวกะเหรี่ยงให้ได้มาบวชเรียนในบวรพุทธศาสนาแม้ในยุคแรกๆ อาจจะสื่อสารกันไม่เข้าใจ หลวงพ่อก็จะบวชเณร และฝึกปฏิบัติไปก่อน จนมีความรู้ความเข้าใจ หลวงพ่อก็จะให้บวชเป็นพระให้ต่อไปจนเป็นประเพณีถือปฏิบัติในการบวชเณรทุกปี ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๕ พร้อมกับการมาสรงน้ำนมัสการหลวงพ่อนวม แล้วให้หลวงพ่อเหยียบหลังขึ้นศาลา จนบางคนเรียกว่าประเพณีเหยียบหลังชาวกะเหรี่ยง ซึ่งยังคงถือปฏิบัติมาจนถึงหลวงพ่อดำ วัดแจ้จเรญ เจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน

หลวงพ่อดำ เจ้าอาวาสวัดแจ้จเรญ เหยียบหลังไทยกะเหรี่ยงที่นอนคว่ำทอดเป็นสะพาน

ภาพถ่าย ณ วัดแจ้จเรญ อำเภอวัดเพลง วันที่ ๓ เมษายน ๒๕๓๙

(ที่มาภาพ : สุรินทร์ เหลือลมัย)

๑.๓ ประเพณีผูกแขนเรียกขวัญวันกินข้าวห่อ (อั้งหมีถ่อง) เดือน ๙

ในช่วงขึ้น ๙ ค่ำ เดือน ๙ เป็นการย่างเข้าเดือนเก้าทางจันทรคติตามตำนานกะเหรี่ยงเล่าว่า ในสมัยก่อนชาวกะเหรี่ยง เกิดโรคระบาด ทำให้ชาวบ้านเจ็บป่วยเป็นจำนวนมาก ชาวกะเหรี่ยงจึงได้จัดพิธีเรียกขวัญในเดือนเก้า เพื่อให้ชาวกะเหรี่ยงหายจากความทุกข์โศกเศร้าโดยมีจุดประสงค์ คือ เพื่อให้ลูกหลานสุขสบาย ปราศจากโรคภัย มีความสุข ความเจริญ อายุมันขวัญยืน มีความรักสามัคคี ช่วงระยะเวลาในการเรียกขวัญ คือ เดือนเก้า ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาที่ฝนตกชุก อากาศเย็น เป็นช่วงที่ชาวบ้านเจ็บป่วยจากโรคไข้มาลาเรีย โรคไข้เลือดออกได้ง่าย นอกจากนี้เดือนดังกล่าว ยังเป็นเดือนที่สัตว์จำศีลไม่ปรากฏตัวให้เห็น เป็นช่วงที่นายพรานปิดป่า ส่วนที่หมู่บ้านนั้นเป็นช่วงหลังจากเก็บเกี่ยว ชาวกะเหรี่ยงจึงว่างจากการทำงาน จึงจัดพิธีที่ลูกหลานจะได้กลับมาพบหน้ากัน นอกจากนี้ชาวกะเหรี่ยงเชื่อว่า ความเจ็บป่วยเกิดจากการที่คนกะเหรี่ยงได้ทำผิดกฎระเบียบข้อห้ามของบรรพบุรุษ หรือถูกผีป่า เจ้าที่เจ้าทาง เจ้าท่า เจ้าทุ่ง วิญญาณเร่ร่อนรบกวน และจากการเดินทางไปยังที่ต่าง ๆ ย่อมประสบเหตุร้ายแรงเจอเสือ สางภูตผี เจ็บไข้ได้ป่วย ขวัญยอมไม่อยู่กับเนื้อกับตัว กะเหรี่ยงมีความเชื่อมาแต่โบราณว่าคนเรามีส่วนประกอบที่เป็นตัวตน คือ ร่างกาย กับส่วนที่ไม่เป็นตัวตน คือ วิญญาณ ถ้าขวัญไม่อยู่กับร่างกาย เจ้าของขวัญจะไม่เป็นสุข อาจเจ็บไข้ได้ป่วยถึงตายได้

เดือนเก้าหรือเดือนหล้าคอก จึงเชื่อว่าเป็นเดือนที่ไม่ดี เพราะวิญญาณที่เป็นภูตผีปีศาจจะออกหากิน และสิ่งทีวิญญาณชั่วจะกิน คือ **ขวัญ** ดังนั้น ประเพณีพิธีกรรมกินข้าวห่อ (อั้งหมีถ่อง) เพื่อรับขวัญจึงเกิดขึ้น และเพื่อให้พิธีกรรมนี้รับใช้สังคมกะเหรี่ยงได้อย่างเหมาะสม แต่ละหมู่บ้านจึงได้นัดหมายวันจัดไม่ให้ตรงกัน เพื่อจะได้มีโอกาสเยี่ยมญาติยังหมู่บ้านอื่น ส่วนใหญ่จะกำหนดเอาวันพระเป็นเกณฑ์ คือ แรม ๘ ค่ำ แรม ๑๕ ค่ำ ขึ้น ๘ ค่ำ และขึ้น ๑๕ ค่ำ ปัจจุบันมักจะเลือกให้ตรงกับวันเสาร์หรืออาทิตย์ เพื่อให้ลูกหลานที่ไปเรียนหรือไปทำงานที่อื่นได้กลับมาพร้อมพิธีด้วย ส่วนจะวันไหนก็แล้วแต่หัวหน้าหมู่บ้านหรือเผ่าแก่จะเป็นผู้กำหนด แต่ต้องทำกันทุกครัวเรือน

ชาวกะเหรี่ยงจะเตรียมสิ่งของก่อนวันงานประมาณ ๒ วัน คือ วันแรกเป็นการเตรียมใบตองหรือใบผาก (ใบไม้ชนิดหนึ่ง) มะพร้าว น้ำตาลน้ำผึ้ง ดอกไม้ไฟ โดยให้ลูกหลานช่วยกันห่อข้าวห่อซึ่งเป็นข้าวเหนียวดิบด้วยใบตองหรือใบผาก มัดให้แน่นด้วยเส้นตอก แล้วนำไปแช่น้ำไว้หนึ่งคืน

ข้าวห่อปกติห่อเป็น ๓ แบบ คือ **ข้าวห่อตัวผู้** หมายถึง พ่อ **ข้าวห่อตัวเมีย** หมายถึง แม่ และ **ข้าวห่อธรรมดา** หมายถึง ลูก ๆ ข้าวห่อสำหรับพิธีการเรียกขวัญที่เรียกว่า **ข้าวครู** คล้ายขันครู จะทำเป็นพิเศษมีลักษณะเด่น คือ ใช้ไม้ไผ่ท่อนเดียวมาผ่าซีกเป็นเส้นตอก แล้วมัดห่อข้าวแบบธรรมดารวมกันเป็นพวง หนึ่งพวงจะมี ๒๗ ห่อ บ้านหนึ่งจะมี ๑ พวง ถือเป็นกรวมพี่รวมน้อง แต่ถ้าบ้านใดมีลูกหลานที่เกิดเดือนเก้ารวมอยู่ด้วย จะต้องทำข้าวครูเพิ่มอีกหนึ่งพวง แต่พวงนี้จะมี ๒๙ ห่อ ข้าวครูนี้เมื่อเสร็จพิธีแล้วจะไม่นำมารับประทาน แต่จะไปบูชาไว้บนหิ้งพระหรือห้วนอนตลอดปี

ข้าวห่อตัวผู้

ข้าวห่อตัวเมีย

ข้าวห่อธรรมดา

ข้าวครู

วันที่ ๒ จะเริ่มต้มข้าวห่อด้วยหม้อ ปี่ปหรือกระทะแล้วแต่สะดวก น้ำจิ้มก็ใช้มะพร้าวขูดใส่น้ำตาลหรือน้ำผึ้ง เคี้ยวหวานเป็นหน้ากระฉีก

ข้าวห่อที่ต้มสุกแล้วและน้ำจิ้ม

และในช่วงหัวค่ำของวันนี้ประมาณ ๒ ทุ่ม จะได้ยินเสียงตีเกราะ เคาะปี่ ยิงปืน จุดประทัด เสียงดังทั้งหมู่บ้าน เพื่อให้ขวัญที่อยู่ไกล ๆ ได้ยิน รับรู้แล้วรีบเดินทางกลับบ้าน วันนี้ทุกบ้านจะเปิดประตูหน้าต่างทุกบานให้ขวัญได้กลับมาเข้าบ้าน

พิธีเรียกขวัญ เริ่มโดยผู้เฒ่าในหมู่บ้านจะนำกระบุงหรือถาดใส่ข้าวห่อ กล้วย อ้อย มะพร้าว ยอดดาวเรือง น้ำสะอาด เทียน พวงข้าวครูและด้ายแดง มีสร้อยเงินกำไลเงินเป็นเครื่องประดับ ยกไปวางที่หัวบันไดบ้าน แล้วใช้ไม้คดข้าวหรือทัพพี (นุระ) เคาะที่แม่บันไดพร้อมกล่าวคำเรียกขวัญ มีความหมายทำนองชักชวนขวัญที่กระเจิงไปตามที่ต่าง ๆ ให้กลับมาซึ่งมักจะมีข้อความคล้ายกันทุกบ้าน คือ

“ขวัญเอ๋ย ขวัญอยู่ในดงมา อยู่ในป่ามา อยู่กับผีมา อยู่กับสาวมมา ขวัญจงอย่าไปอยู่กับผีกับสาวม ไม่ใช่เพื่อน ไม่ใช่พวก ไม่ใช่ฝูงเรา ขวัญอยู่ในดงมาอยู่ในห้วยมา อยู่ในหนองมา อยู่ในทุ่งมา มาอยู่กับพ่อกับแม่ มาอยู่กับลูกกับแม่ มาอยู่กับลูกกับเมีย (ผัว) มาผูกแขนมากินข้าวห่ออย่าได้ไปเที่ยวจนไกล”

พิธีเรียกขวัญและผูกข้อมือในงานประเพณีกินข้าวห่อ ณ บ้านโป่งกระทิงบน อ.บ้านคา
วันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๕๗

เครื่องประกอบพิธีกรรมล้วนมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ ที่บ่งบอกถึงรากเหง้าความเป็นอยู่ที่มีพื้นฐานทางด้านการเกษตร เป็นต้นว่าข้าวเหนียว หมายถึง ความสามัคคี อ้อย แสดงถึง ความเติบโต เจริญก้าวหน้า กล้วย แสดงถึง การแตกลูกหลานวงศ์ตระกูล น้ำ แสดงถึง สิ่งหล่อเลี้ยงชีวิต ยอดดอกไม้ หมายถึง ความเบ่งบาน เป็นต้น

พิธีเรียกขวัญจะทำซ้ำอีกตอนย่ำรุ่ง เริ่มด้วยผู้เฒ่าจะเคาะแม่บันไดบ้านและกรอบประตู พร้อมกล่าวชักชวนเรียกขวัญที่ไปอยู่ไกลยังเดินทางมาไม่ถึง ต่อจากนั้นลูกหลานจะมานั่งรวมกันบนกระเบื้องบ้าน เพื่อให้ผู้เฒ่าผูกด้วยด้ายแดงรับขวัญที่ข้อมือ ลูกหลานจะได้รับการผูกข้อมือเรียงลำดับกันไป

ในการผูกข้อมือแดงนั้น จะนำด้ายจุ่มน้ำก่อน ผู้เฒ่าจะดึงเส้นด้ายผูกที่แขนพร้อมพึมพำเรียกขวัญแล้วพันสามรอบผูกด้วยเงื่อนตาย ถ้าใครผูกข้อมือไว้ได้ขยันดี ถือว่าเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง ผูกเสร็จแล้วผู้เฒ่าจะเอาข้าวห่อ ยอดดาวเรียงกับเศษด้ายแดงวางบนศีรษะ ผู้รับขวัญจะหยิบมาถือไว้ ส่วนยอดดาวเรียงจะเหน็บที่ใบหู โดยจะผูกให้ลูกสาวก่อน และจะผูกให้ลูกชายทีหลัง ในวันนั้นถ้ามีแขกผู้มาเยือนอยู่บนบ้านก็จะถูกเชิญให้ร่วมพิธีกรรมผูกข้อมือด้วย เป็นการให้เกียรติถือว่ามีความสัมพันธ์กับพวกเขา

๑.๔ ประเพณีแห่ฉัตรรับพุทธองค์ (ส่งทะเลเต็ง)

ในช่วงขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ชาวกะเหรี่ยงที่นับถือพุทธศาสนามีความเชื่อว่าเป็นวันออกพรรษา เป็นวันที่พระพุทธเจ้าพร้อมทั้งบรรดาเทวดา พระอินทร์ ได้เสด็จจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ลงมาโปรดโลกทั้งสาม คือ สวรรค์ โลกมนุษย์ และบาดาล หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นวันฟ้าสูงแผ่นดินต่ำที่มนุษย์เทวดาและวิญญูณในขุมนรก (คนดีคนชั่วที่เสียชีวิตไปแล้ว) จะได้มีโอกาสเข้าถึงธรรมะของพุทธองค์ ดังนั้น คนกะเหรี่ยงจึงได้สร้างฉัตรขึ้นมา เพื่อแห่ต้อนรับพระพุทธเจ้า พระอินทร์ และเทวดา และนำไปปักไว้ที่เจดีย์ทราย ในพิธีดังกล่าวยังเป็นโอกาสที่ชาวกะเหรี่ยงจะได้ขอขมาต่อพระพุทธเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเองได้ละเมิดศีล และข้อห้ามต่างๆ ในช่วงเทศกาลเข้าพรรษาที่ผ่านมา เป็นการชำระจิตใจให้ผ่องใส เพื่อสมควรที่จะได้รับเสด็จพระพุทธเจ้า และน้อมรับธรรมะไว้ในจิตใจ

“ทะเลเต็ง” หมายถึง ฉัตร ซึ่งคือร่มที่ใช้ในการบังแดดตามความเข้าใจของคนในชุมชน แต่เมื่อสถานะผู้มียศและศักดิ์ ร่มจึงถูกแปลความหมายให้เป็นเครื่องสูง เป็นเครื่องประดับเกียรติยศ ร่มหรือฉัตรจึงถูกสร้างขึ้นใหม่ มีลักษณะซ้อนกันเป็นชั้นๆ ลดหลั่นกันไปตามลำดับ ๓ ชั้น ๕ ชั้น ๗ ชั้น เพื่อเป็นเครื่องใช้สำหรับบุคคลที่มีสถานะพิเศษ เช่น พระมหากษัตริย์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทวดา พระอินทร์ และพระพุทธเจ้า ซึ่งพระพุทธเจ้ามีสถานะทางสังคมที่เคยเป็นทั้งเป็นกษัตริย์และนักบวช

การทำ“ทะเลเต็ง” ก่อนถึงวันออกพรรษา ชาวกะเหรี่ยงจะหยุดการทำงานทุกอย่าง เพื่อเตรียมหาวัสดุที่จะมาทำฉัตร คนหนุ่มจะออกไปตัดไม้รวกยาวประมาณ ๗ ศอก นำไม้ไผ่มาจักตอก ผู้อาวุโสจะเป็นผู้ทำฉัตรเป็น ๗ ชั้น เด็กๆ และคนหนุ่มสาวจะสานแมลง จักจั่น ปลา และหาพืชผักสวนครัวพร้อมดอกไม้มาร้อยเป็นมาลัย เพื่อตกแต่งฉัตรให้ดูสวยงาม

พิธีการแห่ “ทะเลเต็ง” จะเริ่มจากการที่ชาวกะเหรี่ยงจากหมู่บ้านต่างๆ จะนำฉัตรไปถวายพระพุทธเจ้าที่องค์พระเจดีย์ที่วัดในหมู่บ้าน โดยจะเริ่มแห่ในเวลาค่ำของวันออกพรรษา เด็กผู้หญิงและแม่บ้านกะเหรี่ยงจะแต่งชุดกะเหรี่ยงเข้ามาร่วมขบวนเพื่อให้ดูสวยงาม อาจจะมีขบวนกลองยาว แตรวงเข้าร่วมด้วยเพื่อสร้างความครึกครื้น ผู้ที่มาร่วมงานจึงได้ทั้งบุญและความสนุกสนาน ก่อนที่ขบวนแห่จะเริ่มเคลื่อนออกจากหมู่บ้าน ผู้อาวุโสจะนำน้ำขมิ้น น้ำส้มป่อยใส่น้ำมันตไปประพรมที่ต้นทะเลเต็ง (ฉัตร) แล้วนำไปประพรมผู้เข้าร่วมขบวนแห่ เพื่อเป็นการชำระล้างมลทินให้แก่ต้นฉัตรและผู้เข้าร่วมขบวน จากนั้นจึง

แห่ทะเล่ไปยังวัด แล้แห่รอบอุโบสถ ๓ รอบ แห่รอบเจดีย์ ๑ รอบ จึงนำฉัตรไปปักไว้ที่เจดีย์ และร่วมฟังพระสงฆ์แสดงธรรม รับศีล รับพร เป็นอันเสร็จพิธี

ชาวกะเหรี่ยงบ้านโป่งกระทิงนำพืชผักสวนครัวพร้อมดอกไม้ที่ร้อยเป็นมาลัยมาประกอบเป็นฉัตร ๗ ชั้น ก่อนที่จะนำฉัตรไปแห่ในเวลาค่ำของวันออกพรรษาที่วัดโป่งกระทิงบน
ที่มาของภาพ: ศศิกานต์ ลิ้มเทียมรัตน์

๑.๕ ประเพณีย่องสาวและประเพณีแต่งงาน

การพบปะเกี่ยวพาราสีกันระหว่างหนุ่มสาวกะเหรี่ยงมักเกิดขึ้นในงานต่าง ๆ เช่น งานสงกรานต์ งานประเพณีกินข้าวห่อ เป็นต้น เมื่อหนุ่มสาวต่างรู้จักและพึงพอใจกัน ฝ่ายชายอาจขอไปคุยกับฝ่ายหญิงที่บ้านในเวลาค่ำคืน โดยหนุ่มจะขึ้นไปย่องและหาทางเข้าบ้านฝ่ายหญิง เมื่อเข้าได้แล้วจะสะกิดเอวหรือจับข้อเท้าของหญิงสาวให้ลุกขึ้นมานั่งพูดคุยหรือร้องเพลงโต้ตอบกัน โดยหญิงสาวจะเป็นฝ่ายเริ่มถามชายหนุ่มก่อนว่า มาทำไม? ชายหนุ่มต้องตอบตามความประสงค์ของตน เมื่อพูดคุยกันนานพอสมควรหญิงสาวจึงบอกให้ฝ่ายชายกลับ การออกปากไล่นั้นต้องทำให้ครบ ๓ ครั้ง ถ้าไล่เพียงครั้งเดียวแล้วฝ่ายชายกลับถือว่ามีอาเพศ

การพบปะครั้งแรก หากฝ่ายหญิงไม่พอใจฝ่ายชาย ก็จะไม่บอกให้ฝ่ายชายได้รับทราบ หรืออาจใช้วิธีจุดตะเกียงเพื่อไม่ให้ฝ่ายชายกลับมาอย่างอื่น

ตามธรรมเนียมของประเพณีย่องสาว ผู้รู้ได้กล่าวว่า ฝ่ายหญิงไม่ควรรับรักชายหนุ่มในคืนวันที่หนึ่งหรือวันที่สองเพราะแสดงว่าหญิงนั้นใจง่าย เมื่อพิธีการย่องสาวครบสามคืนพ่อแม่ของฝ่ายหญิงจึงจุดตะเกียงและให้ผู้ชายมาพูดคุยว่าคิดอย่างไรกับลูกสาวตน ถ้าชอบพอจะตกลงแต่งงานกันก็ให้ไปบอกพ่อแม่ให้รับรู้ เพื่อจัดพิธีสู่ขอและแต่งงาน กะเหรี่ยงมีความเชื่อว่าวันหมั้นของหนุ่มสาวจะต้องไม่ตรงกับวันเกิดของทั้งสองฝ่ายและหญิงสาวจะฆ่าหมูตัวที่ใหญ่ที่สุด ตัดเอาท่อนหลังส่งให้ฝ่ายชาย ส่วนฝ่ายชายจะฆ่าหมูเอาท่อนหน้าส่งให้ฝ่ายหญิง

ในวันทำพิธีแต่งงานฝ่ายชายจะแต่งกายด้วยชุดกะเหรี่ยงและเตรียมถุ้งยาม หมอน ชันน้ำ ชามข้าว อย่างละ ๑ ชิ้น ยกขบวนไปที่บ้านฝ่ายหญิง เมื่อถึงบ้านเจ้าสาว เพื่อนของเจ้าบ่าวจะช่วยกันเหยียบกระบอกไม้ไผ่ที่ฝ่ายหญิงเตรียมไว้ให้แตกและช่วยกันรื้อหลังคาบ้านของบ่าวสาวเพื่อเป็นการพิสูจน์ความสามารถของเจ้าบ่าวว่าจะทำกระบอกน้ำและซ่อมหลังคาบ้านได้หรือไม่ ก่อนขึ้นบ้านเจ้าสาว เจ้าบ่าวจะต้องมีหมอคาคาของฝ่ายตนติดตามไปเพื่อประลองความสามารถกับหมอคาคาของทางฝ่ายเจ้าสาว โดยหมอทางฝ่ายหญิงจะนำเขากวางมากดที่ป่าซายของเจ้าบ่าว และหมอคาคาฝ่ายเจ้าบ่าวจะร่ายคาถาช่วยดันเขากวางให้หักขาดจึงจะขึ้นไปบนบ้านเจ้าสาวได้ เมื่อฝ่ายเจ้าบ่าวสามารถขึ้นบ้านได้แล้ว เจ้าสาวจะนำเจ้าบ่าวมาล้างหน้าและสวมเสื้อชุดใหม่ให้แล้วผลัดกันป้อนอาหารให้แก่กันจนเสร็จเรียบร้อย จึงช่วยกันทុบกานชามให้แตกเพื่อให้ฝ่ายเจ้าสาวเก็บกวาดจากนั้นผู้เฒ่าฝ่ายเจ้าบ่าว และฝ่ายเจ้าสาวฝ่ายละ ๑ คนมาร่วมกันร้องเพลงอวยพรให้คู่บ่าวสาว และบรรดาญาติพี่น้องจึงทำพิธีผูกข้อมือเรียกขวัญให้กับคู่บ่าวสาว

การแสดงประเพณีย่องสาวและประเพณีแต่งงาน ในงานประเพณีกินข้าวห่อบ้านโป่งกระติงบน
วันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๕๗

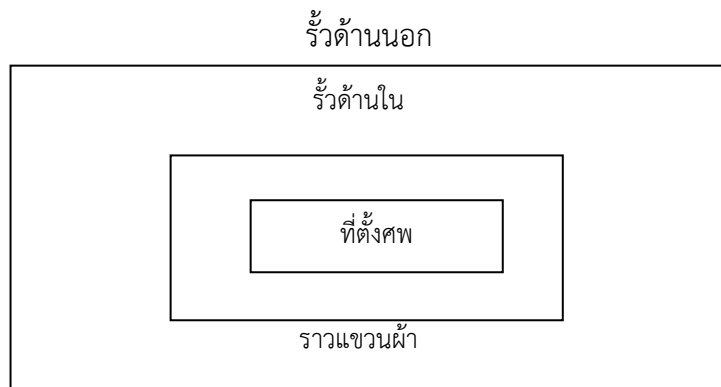
๒. พิธีกรรมงานศพ

งานศพเป็นงานที่สำคัญที่สุดของชีวิตกะเหรี่ยง พี่น้องเพื่อนฝูง และคนรู้จักกันแม้จะอยู่กันต่างหมู่บ้านเขาก็จะมาร่วมงานกัน ถ้าใครไม่ไปงานศพก็ถือว่าเป็นคนใจดำเหลือเกิน (สุรียา รัตนกุล ๒๕๒๔ : ๘๓) ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะชาวกะเหรี่ยงมีชีวิตอยู่ตามป่าตามเขา ต้องร่วมทุกข์ร่วมสุขกันเป็นเวลานาน ดังนั้นเมื่อมีใครตายสักคนหนึ่งบรรดาญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน และคนรู้จัก ต่างก็มาร่วมงานกันอย่างพร้อมเพรียง ตอนเย็นทุกครั้งก็จะเข้าพิธีสวดส่งวิญญาณ สวดแปลธาตุ ต่อจากนั้นจึงเป็นการเล่นดนตรีขับร้องเพลงกะเหรี่ยงให้ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน แก่ญาติมิตรและผู้มาร่วมงานเพื่อสร้างบรรยากาศที่ดี คลายความโศกเศร้าลงบ้าง

งานศพของชาวกะเหรี่ยงในอดีตมักจะจัดกันเพียง ๑-๒ คืน เมื่อผู้ตายเสียชีวิต ญาติของผู้ตายจะนำศพไว้ที่บ้านให้อนอนอยู่โดยไม่ต้องใส่โลงศพ คนที่มาเยี่ยมศพก็นำข้าวของมาช่วยงาน เช่น ข้าวสาร น้ำตาล ผัก ผลไม้ ล้วนแต่เป็นข้าวของที่ปลูกได้เอง หรือเป็นข้าวของที่เขามีอยู่ในครัวเรือน ซึ่งสมัยก่อนชาวกะเหรี่ยงก็แทบจะไม่มีเงินใช้

การเตรียมสถานที่จัดงานศพ ผู้นำหมู่บ้านหรือผู้ทำพิธี และบรรดาญาติมิตรช่วยกันสร้างปะรำ (เป็นสถานที่ที่ใช้จัดงานศพ) อย่างง่ายขึ้น โดยใช้ไม้รวกกันเป็นอาณาเขตกลางแจ้งเพื่อจัดงานศพ

แผนภูมิปะรำที่ใช้เป็นสถานที่จัดงานศพ

๑. **รั้วด้านนอก** ใช้เสาปัก ๔ ต้น ไม้รวกกันเป็นแนวล้อมรอบบริเวณที่ใช้จัดงานศพ ซึ่งภายในมีเนื้อที่กว้างพอที่จะให้ผู้มาร่วมงานอยู่ในอาณาเขตได้ทั้งหมด

๒. **รั้วด้านใน** ใช้เสาปัก ๔ ต้น ไม้รวกล้อมสูงระดับเอว กันเป็นอาณาเขตบริเวณที่ใช้ตั้งศพ

๓. **ราวแขวนผ้า** ด้านข้างซ้ายและขวาของศพ จะทำราวไว้สำหรับแขวนผ้า ญาติของผู้ตายจะนำเสื้อผ้าของผู้ตายมาแขวนไว้ข้างศพ เพื่อให้ผู้ตายดูเป็นครั้งสุดท้าย หลังจากฝังหรือเผาศพแล้ว ญาติๆจึงนำเสื้อผ้าเหล่านั้นมาใช้ได้ ชาวกะเหรี่ยงไม่มีความเชื่อในเรื่องการเผาเสื้อผ้าของผู้ตาย ดังนั้น เสื้อผ้าของผู้ตายบรรดาญาติมิตรจึงสามารถนำมาใส่ได้

๔. **เมรุตั้งศพ** ใช้เสา ๔ ต้น ยกขึ้นสูงระดับเอว เท่ากับรั้วด้านใน และราวแขวนผ้าทำพื้นให้แข็งแรงพอที่จะรับน้ำหนักของศพซึ่งใช้ลำแพนห่อศพไว้ (สมัยก่อนไม่ได้ใช้โลงศพ)

งานศพวันแรก

เมื่อเตรียมสถานที่ต่างๆ เรียบร้อยแล้ว พิธีก็เริ่มตั้งแต่เวลาประมาณหนึ่งทุ่ม (๑๙.๐๐ น.) เป็นต้นไป ซึ่งก็ได้กำหนดตายตัว ผู้ทำพิธีจะสังเกตเวลาตามความเหมาะสม หลังจากพี่เพื่อนบ้านกลับจาก

การทำนาทำไร่ เมื่อพร้อมแล้วจะมีการสวดโดยขับร้องเป็นทำนอง ซึ่งขั้นตอนการสวดแบ่งเป็น ๒ ขั้นตอน คือ

๑. สวดส่งวิญญาณ ผู้ที่สวดหรือขับร้องก็คือผู้ที่มาร่วมงานทุกคนทั้งชายและหญิง

๒. สวดแปลธาตุ ผู้สวดเป็นชายโดยมีผู้นำหมู่บ้านหรือผู้ทำพิธีเป็นผู้นำ

ผู้ที่สวดทั้งเพลงสวดส่งวิญญาณ และสวดแปลธาตุ ห้ามมิให้ผู้ที่เป็นญาติของผู้ตายร่วมสวดด้วย เพราะถือว่าไม่เป็นมงคลแก่ญาติผู้ที่เกี่ยวข้องสวดนั่นเอง สำหรับเพลงที่ใช้สวดส่งวิญญาณผู้ตาย จากการสัมภาษณ์นายบุญ บุญกร และนางโสภา เนตึก (เมษายน ๒๕๓๘) พบว่า มีเพลงที่ใช้สวด ๓๒ เพลง การขับร้องเพลงสวดวิญญาณจะไม่ใช้เครื่องดนตรีประกอบเนื้อหาของเพลงจะสอนให้ญาติๆ ปลง คลายความเศร้าหมอง เป็นคำสอนทางศาสนา และแสดงความอาลัยต่อผู้ตาย ผู้ขับร้องเพลงสวดส่งวิญญาณจะร้องทั้งผู้ชายและผู้หญิง (ห้ามญาติผู้ตายร่วมสวด) โดยจะยืนล้อมรอบเมรุที่ตั้งศพ

การสวดแปลธาตุ มีผู้นำการสวด ๑ คน ผู้สวดเป็นผู้ชายล้วนๆ ไม่จำกัดจำนวน (ห้ามญาติของผู้ตายสวด) การสวดแปลธาตุ ผู้สวดทุกคนจะนั่งลงใกล้ๆศพผู้ตายเป็นการสวดขึ้นนำทางให้วิญญาณของผู้ตาย มีการถามตอบบอกทางให้แก่ผู้ตาย ซึ่งเชื่อว่า เมื่อตายแล้วสิ่งต่างๆ ก็จะตรงข้ามกับโลกมนุษย์ออก การขึ้นนำจะช่วยให้ผู้ตายเดินทางไปได้ถูกต้อง ผู้ทำพิธีจะใช้ถ่านวาดรูปคนลงบนลำแพน ซึ่งเป็นสิ่งแทนตัวผู้ตายแล้วบอกกับผู้ตายว่า “เราเกิดมาแล้วก็ไม่ทำอะไร ตายไปก็จะมีแต่ความดีเท่านั้นที่เหลืออยู่ไว้ในโลก” ขณะที่ถาม-ตอบ ก่อนที่จะสวดจะใช้เทียน ๔ แท่ง ปักรอบๆ รูป ใช้มีดชี้บอกทิศให้แก่ผู้ตาย ผู้ทำพิธีเป็นผู้ถาม ผู้ช่วยในการทำพิธีจะเป็นผู้ตอบแทนผู้ตาย ซึ่งจะต้องตอบตรงกันข้ามกับความเป็นจริง เช่น

ถาม = โลกนี้เป็นโลกของใครหนอ

ตอบ = ของ(บอกชื่อผู้ตาย)

ถาม = หัวอยู่ทางทิศไหน

ตอบ = ทิศตะวันออก (จริงๆแล้ว ตั้งศพหันหัวไปทางทิศตะวันตก)

ถาม = คนตายนี้อยู่ที่ดินหรืออยู่บนฟ้า

ตอบ = อยู่บนฟ้า

หลังจากสวดส่งวิญญาณและแปลธาตุเสร็จสิ้นลง ผู้มาร่วมงานก็มักจะอยู่ร่วมร้องรำทำเพลง อาจจะนำเพลงรำแคน เพลงเกี่ยว และเพลงอื่นๆมาขับร้อง ร่ายรำกัน เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน ช่วยให้ญาติของผู้ตายคลายจากความเศร้าโศกลงบ้าง การขับร้องฟ้อนรำนี้จะกระทำกันตั้งแต่หลังเสร็จพิธีการสวดส่งวิญญาณและสวดแปลธาตุเรื่อยไปจนบางครั้งเล่นจนถึงสว่าง

งานศพวันที่สอง

งานศพของชาวกะเหรี่ยงบางคนอาจจะทำพิธีแค่คืนเดียวแล้วตอนเช้าญาติๆก็พากันนำศพไปเผาหรือไปฝัง โดยใช้ลำแพนห่อศพแล้วยกไปเผาในป่าช้า ซึ่งในอดีตงานศพของชาวกะเหรี่ยงมักใช้วิธีฝัง ไม่ค่อยมีใครใช้วิธีเผา เพราะเชื่อว่า หากเผาศพจะทำให้ผู้ตายร้อน จะเจ็บปวด แต่บางคนก็ไม่เชื่อว่าจะร้อน จึงสั่งลูกหลานของตนว่าหากตนเองตายก็ให้เอาศพของตนไปเผา

สำหรับเจ้าภาพและญาติของผู้ตาย บางคนอาจจะจัดงาน ๒-๓ คืน ก็ได้ พิธีในคืนวันที่ ๒ หรือ ๓ ก็ทำเหมือนกับคืนแรก คือมีการสวดส่งวิญญาณ การสวดแปลธาตุ และมีการฟ้อนรำทำเพลงเช่นเดิม เมื่อเสร็จพิธีวันรุ่งขึ้นก็นำศพไปฝังหรือเผาก็เป็นเสร็จสิ้นการจัดงานศพของชาวกะเหรี่ยง

การทำพิธีศพแบบดั้งเดิมของชาวกะเหรี่ยงที่กล่าวมานี้ ปัจจุบันไม่มีใครกระทำแล้ว เนื่องจากชาวกะเหรี่ยงนับถือศาสนาพุทธ จึงทำพิธีศพตามแบบที่ชาวพุทธกระทำกัน แต่ความเชื่อเกี่ยวกับเพลง

สวดของกะเหรี่ยงก็ยังคงมีอยู่ ผู้ที่ร้องเพลงสวดเหล่านี้ได้เขาจะไม่ยอมนำเพลงสวดไปร้องในงานอื่นๆ ไม่
ว่าจะเป็นการแสดง หรือสาธิตก็ตามเพราะถือว่าไม่เป็นมงคลทั้งต่อผู้ร้องและผู้ฟัง อาจจะเป็นการสาปแช่ง
ผู้ที่เกี่ยวข้องให้ได้รับสิ่งอัปมงคลได้

๓. ความเชื่อ

ในส่วนของความเชื่อของชนชาวกะเหรี่ยงนั้น มีความคล้ายคลึงกับความเชื่อของชนเผ่าอื่นๆ ใน
อดีตมีเพียงความเชื่อในปรากฏการณ์ของธรรมชาติ ซึ่งเชื่อว่าทุกสิ่งที่เกิดตามธรรมชาตินั้นมีเทพเจ้า
เทวดา นางฟ้าต่างๆ เป็นผู้ทำให้เกิดจนตาย ความเชื่อเหล่านี้มีการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษจากรุ่นหนึ่ง
ไปสู่อีกรุ่นหนึ่งมาเป็นเวลานาน ปัจจุบันนี้ยังมีหลงเหลืออยู่ และจะเชื่อเรื่องผี นับถือศาสนาพุทธ แม้
ความเจริญจะเข้ามาแทนที่ไปบ้างแต่ก็ยังมีความเชื่อหลงเหลืออยู่ เป็นเพราะว่าชาวกะเหรี่ยงนั้นมีความ
ยึดถือในสิ่งนั้นๆ แม้เวลาจะผ่านไปนานเท่าไรก็ตาม

จากการสอบถามและรวบรวมความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงในพื้นที่ อำเภอบ้านคา และอำเภอสวน
ผึ้ง จังหวัดราชบุรี มีทั้งหมด ๘ ความเชื่อ ดังนี้

๓.๑ การเชื่อผีที่ไม่ทราบสาเหตุการเสียชีวิต

ไทยกะเหรี่ยงในสมัยโบราณนอกจากจะนับถือศาสนาพุทธแล้วยังนับถือผี จากการสัมภาษณ์ นาย
ปู้ บุญกร นายเดชา ชีช่วง และ นางลัดดา ชัยนิยม ในสมัยโบราณกะเหรี่ยงทุกคนจะมีการนับถือผี
นับถือศาสนาพุทธ นับถือผีป่า ไทยกะเหรี่ยงส่วนใหญ่ออกไปหาของป่ามักเสียชีวิตในป่าหรือบนภูเขาโดย
ไม่รู้สาเหตุ คนที่เป็นญาติจะไปหาหมอผีในพิธีจะต้องนำไม้ไผ่ลำยาวเท่ากันจำนวนมากหรือน้อยอย่างไรก็
ได้แต่ต้องเป็นจำนวนคู่ เพื่อจะนำไม้ไผ่มากระทุบและการนำไม้ไผ่มากระทุบตามจังหวะ โดยมีผู้หญิง
ผู้ชายร่ายรำตามจังหวะไปกับการกระทุบไม้ไผ่ โดยก้าวเท้าลงที่ช่องว่างของไม้กระบอกก่อนที่ไม้จะมา
กระทุบกันเป็นการแสดง เพื่อเรียกวิญญาณให้ผู้ตายมาเข้าร่างหมอผี การกระทุบไม้จะหยุดดีและผู้รำจะ
หยุดร้องรำเมื่อผีเข้าร่างหมอผี เพื่อจะได้ถามผู้ตายว่าตายเพราะสาเหตุใด

๓.๒ การใช้ทัพพีเคาะบันได

ในสมัยโบราณทำเนื่องจาก “ตอนกลางคืน ประมาณตี ๑ ตี ๒ ถ้ามีนกเขาร้อง “จู้กจู้ ๆ ๆ ไทย
กะเหรี่ยงจะบอกว่าเป็นกลางสังหร ว่าผู้หญิงในบ้านจะตกไปอยู่อีกโลกหนึ่ง หมายถึง การเสียชีวิต
เหตุการณ์อย่างนี้ ผู้ชายที่เป็นใหญ่ในบ้าน จะนำทัพพีมาเคาะที่บันได และออกเสียงเรียกชื่อผู้หญิงที่ใน
บ้านของตน โดยเรียกชื่อและบอกให้กลับมา ๆ ๆ และเมื่อมีเสียงกระรอร้องตอนกลางคืน ตี ๑ ตี ๒
เช่นกันก็ถือว่าเป็นกลางสังหรว่าผู้ชายในบ้านกำลังจะถูกทำให้เสียชีวิต ถ้าอย่างนี้ผู้หญิงสาวในบ้านนั้น จะ
นำทัพพีมาเคาะที่บันได และเรียกชื่อผู้ชายในบ้านและบอกให้กลับมา ๆ ๆ”

๓.๓ ความเชื่อเกี่ยวกับการเรียกขวัญของชาวกะเหรี่ยง

ความเชื่อเกี่ยวกับการเรียกขวัญของกะเหรี่ยง จะนับถือผี และเชื่อว่าผีจะคุ้มครองตนและ
ครอบครัว ว่าคนที่คุ้มครองตนก็คือ ขวัญของตนเอง ทุกคนมีขวัญประจำตัว มีความเชื่อว่าคนเรานั้นมี
ขวัญประจำกายเพียง ๗ ขวัญ และขวัญนี้จะท่องเที่ยวไปในที่ต่างๆ สาเหตุที่ขวัญชอบท่องเที่ยวนี้เองเป็น
สาเหตุที่เจ้าของเจ็บไข้ได้ป่วย ถ้าบังเผลอวันนั้นไปเจอกับขวัญหรือวิญญาณภูมิผีปีศาจ ขวัญหรือผีนั้นก็
จับขวัญเอาไว้ทำให้เจ้าของขวัญเกิดการเจ็บไข้ได้ป่วย ดังนั้นจึงต้องมีการเรียกขวัญที่ถูกจับให้กลับคืนมา

๓.๔ ความเชื่อเกี่ยวกับพระน้ำมัน

การนับถือพระน้ำมันก็คือ การนับถือน้ำมันในการปลุกเสกจากผู้มีวิชาการทำงานปลุกเสกพระน้ำมัน คือการนำน้ำมันมะพร้าวหรืออาจใช้น้ำมันจากพืชอื่นๆ แต่ต้องมีส่วนผสมของน้ำมันมะพร้าวด้วย ห้ามใช้น้ำมันสัตว์ การปลุกเสกโดยผู้มีวิชาอาคมปลุกเสกในวันพระมาก ผู้ที่ถือพระน้ำมันนั้นจะมีพิธีการรับน้ำมันตามพิธีกรรม ได้แล้วก็จะนำใส่ขวดเล็กไว้บนหิ้ง สำหรับกราบไหว้ จะมีการกราบทุกวันพระ วันโกน และวันนี้จะละทุกอย่างจากการทำบาป มีความเคร่งครัดมาก เช่น ห้ามนำสุราขึ้นบ้าน ห้ามฆ่าสัตว์ จะทำผิดก็จะเกิดอาการป่วยทันที การขอขมาต่อหน้าพระน้ำมันที่เราบูชาที่เตรียมไว้ อธิษฐานว่า ถ้าตัวผู้นับถือติดอันใดโดยไม่ได้ตั้งใจขอให้ภัยให้ด้วย และหายป่วยไวๆ เมื่ออธิษฐานเสร็จแล้วเป็นอันเสร็จพิธี หลังจากทำพิธีเสร็จแล้ว ๓-๔ วัน อาการก็จะหายเป็นปกติ

๓.๕ ความเชื่อการนับถือด้ายเหลืองหรือผ้าเหลืองของพระ

มีเรื่องเล่าอยู่ว่าในอดีต หลังจากพระพุทธเจ้าทรงปรินิพพานไปแล้วหลายวัน เมื่อผู้นำชาวกะเหรี่ยงได้ยินเรื่องราวก็รีบเดินทางไปที่นั่น แต่เมื่อไปถึงพระพุทธเจ้าเสด็จไปสู่สรวงสวรรค์แล้วและทำการแบ่งอัฐิของพระพุทธเจ้าไปบูชากันแล้ว แต่ชาวกะเหรี่ยงไม่ได้รับเลยเพียงแค่ได้ผ้าเหลืองของพระพุทธเจ้ามาบูชาเท่านั้น หลังจากได้ผ้าเหลืองแล้วก็นำกลับมาแจกจ่ายกับลูกหลานทุกคน เพื่อนำไปบูชากราบไหว้แทน และเมื่อมีการแจกจ่ายแล้วไม่พอ ผู้นำหมู่บ้านก็บอกลูกบ้านว่าให้เอาด้ายสีเหลืองมาแทนผ้าเหลือง โดยมีการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันนี้ ส่วนความหมายอีกนัยหนึ่งก็คือการระลึกถึงบุญคุณของบิดามารดาที่ล่วงลับไปแล้วหรือยังมีชีวิตอยู่ ซึ่งเชื่อว่าการกระทำแบบนี้จะได้บุญมากกุศลมากเมื่อเกิดชาติหน้าจะได้เกิดเป็นครอบครัวเดียวกันอีก

๓.๖ ความเชื่อเกี่ยวกับการอาบน้ำมนต์

การอาบน้ำมนต์นั้นชาวกะเหรี่ยงเชื่อว่า ทำขึ้นเพื่อสะเดาะเคราะห์ที่ในยามเจ็บป่วย ขับไล่ความชั่วร้ายพ้นตัว ทำกิจอันใดประสบความสำเร็จโดยเฉพาะการทำสวน ไร่ นา ให้มีความสุขสมบูรณ์ตลอดไป เมื่อเดินทางไปแห่งใดจะมีแต่ความปลอดภัยรอดพ้นจากภัยอันตรายต่างๆ

๓.๗ ความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาต้นไม้ประจำหมู่บ้าน

ชาวกะเหรี่ยงนับถือ ช่งทะรี (เจ้าแห่งผืนดิน) โฟโตกุ (เจ้าแห่งน้ำ) และพิบุโย (เจ้าแห่งข้าว) เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ดูแลความอุดมสมบูรณ์ ความสงบสุขของธรรมชาติที่แวดล้อม และมีความสำคัญต่อชีวิตชาวกะเหรี่ยงตั้งแต่เกิด

ในขณะที่เดียวกันก็มี เจ้าแห่งต้นไม้ หรือผีต้นไม้เป็นเทวาอารักษ์ต้นไม้ เรียกตามภาษามอญว่า รุกขจือ ต้นไม้ประจำหมู่บ้านที่มีรุกขจือสิงสถิตอยู่ถือว่าเป็นต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ทีเดียว

ชาวกะเหรี่ยงไปไว้ในเขตวัฒนธรรมราชบุรี (จังหวัดราชบุรีและเพชรบุรีที่มีวัดแจ้งเจริญเป็นจุดศูนย์จิตวิญญาณ) ต่างก็มีต้นไม้ประจำหมู่บ้านที่ค่อนข้างจะต่างชนิดไม่เหมือนกัน จะเป็นต้นอะไรก็ได้ที่เป็นไม้ยืนต้นเนื้อแข็ง โดยเลือกเฟ้นแล้วว่าเหมาะกับหมู่บ้านนั้น ๆ

รุกขจือ จะช่วยดูแลชีวิตทางสังคมของผู้คนในหมู่บ้านให้อยู่อย่างสงบร่มเย็น ไม่เจ็บไข้ได้ป่วย ดังนั้น จึงต้องประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีหรือไหว้รุกขจือปีละครั้ง

ผู้ที่มีหน้าที่ดูแลต้นไม้ ตลอดจนเป็นผู้นำทางพิธีกรรมไหว้รุกขจือประจำปีเรียกว่า **เขี้ยคู้**

ประเพณีเช่นไหว้รุกขจือมีขึ้นระหว่างเดือน ๖ แต่ละหมู่บ้านจะจัดไม่ตรงกันอาจจะเป็นวันขึ้น ๖ ค่ำ หรืออาจจะเป็นวันอะไรก็ได้ เครื่องพิธีกรรมหรือเครื่องสักการะประกอบด้วยอาหารคาวหวาน เหล้า ดอกไม้ ธูปเทียน ที่ขาดไม่ได้คือข้าวปากหม้อ มะพร้าวอ่อน ไก่ต้ม และไข่ต้ม

เมื่อถึงวันนัดหมาย ผู้คนในหมู่บ้านมาชุมนุมกันที่ต้นไม้ประจำหมู่บ้าน เชื้อคู้จะเป็นสะพานเชื่อมชีวิต กับ อำนาจเหนือธรรมชาติ เป็นผู้ประกอบพิธีเริ่มด้วยจุดธูปเทียนนำมาแล้วทุกคนจุดตาม บอกกล่าวเชิญรุกขจี้อมารับของเซ่นไหว้ ขอให้ช่วยคุ้มครองคนในหมู่บ้านให้อยู่เย็นเป็นสุข แล้วนำธูปเทียนไปปักที่โคนต้นไม้ใหญ่ จากนั้นเชื้อคู้จะหยิบข้าวปลาอาหารที่นำมาอย่างละนิดหน่อยวางบนแคร่ไม้ พलगเชื้อเชิญรุกขจี้อมารับของเซ่นไหว้

พิธีกรรมไหว้ต้นไม้ของชาวกะเหรี่ยงบ้านโป่งกระทิงบน

ครั้งได้เวลาสมควรแล้ว เชื้อคู้จะบอกลาของเซ่นไหว้ แล้วนำอาหารแจกจ่ายให้ผู้ร่วมพิธีกรรมรับประทานร่วมกัน เชื่อว่ารับประทานแล้วป้องกันการใช้ได้ป่วยเท่ากับเป็นยา จะต้องไม่ให้เหลือกลับบ้านเลย

ประเพณีพิธีกรรมบูชารุกขจี้อ – เทวอารักษ์ต้นไม้ ย่อมทรงพลังและคุณค่าเหมือนพิธีกรรมบวชป่า และสืบทอดารักษ์ต้นน้ำ ที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องอนุรักษ์ไว้สืบไป ด้วยสำนึกและความสัมพันธ์ระหว่างคนที่อยู่ร่วมกันในชุมชนท้องถิ่น ระหว่างคนกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ และระหว่างคนกับสิ่งนอกเหนือธรรมชาติ อันเป็นที่มาแห่งอำนาจที่จะจรรโลงการอยู่ร่วมกันอย่างมีศีลธรรมในท้องถิ่น

๓.๘ ความเชื่อเรื่องเสาหงส์

บริเวณปากทางเข้าหมู่บ้านของกะเหรี่ยงทุกหมู่บ้าน จะพบกองดินและเสาไม้ยอดแหลม ยกเว้นบางแห่งถูกลื้อถอนออกไปด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และบริเวณใกล้เคียงจะมีต้นลำต้นทมเก่าแก่ปลูกอยู่บนกองดินโคนเสาต้นใดต้นหนึ่งและจะอยู่ใกล้บ้านต้นโพธิ์ขนาดใหญ่จำนวน ๑ ต้น เอกลักษณะสิ่งนี้ คือ เอกลักษณะของหมู่บ้านกะเหรี่ยงที่มีมาช้านาน

ปัจจุบันจะพบหมู่บ้านที่มีเสาดังกล่าวพร้อมกับต้นลำต้นทม และต้นโพธิ์ พร้อมๆ ต้นทั้ง ๓ ชนิดหายากมาก บางหมู่บ้านจะมีเพียง ๑ ชนิด

ในพื้นที่ต้นเสาและเนินดินของบ้านทุ่งแฝก แต่เดิมเสาต้นกลางจะมีหงส์ซึ่งทำจากไม้หรือโลหะยืนอยู่บนยอดแหลม แต่ปัจจุบันถูกลักขโมยไปหมดแล้ว ทำจากโลหะทั้งหมดและนำมาจากพม่า เป็นโลหะเนื้อทองสัมฤทธิ์ ภายในโปร่ง ตัวหงส์ยื่นกางปีก มีกระดิ่งห้อยที่ปลายจะงอยปาก สมัยก่อนพบว่ากระดิ่งที่หางหงส์ด้วยแต่เล็กกว่า แต่ภายหลังถูกขโมย บางหมู่บ้านจึงใช้ไม้ทำขึ้นคล้ายของเดิม เพราะสิ่งนี้เป็นของรักของหวงของหมู่บ้าน

สิ่งที่น่าประทับใจในคติความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงเกี่ยวกับหงส์ คือ เรื่องความรัก ความผูกพัน ความอาลัย ที่มีต่อผืนแผ่นดินเดิมของตน จากคำบอกเล่าของชาวไทยกะเหรี่ยงว่า หงส์ที่อยู่บนยอดเสาทุกหมู่บ้านจะหันหน้าไปทางทิศเหนือ แล้วมุ่งหน้าสู่ดินแดนทางใต้ ซึ่งหมายถึง ถิ่นฐานที่เดินทางจากมา การระลึกถึงแผ่นดินเกิดคงมีแต่ผองชนที่มีอารยธรรมดงามสูงส่งเท่านั้น เช่นเดียวกับความเชื่อเรื่องหงส์ของชาวมอญ

บ้านต้นโพธิ์

เสากลาง

เสาหงส์